

ETIKA I NOVE TEHNOLOGIJE

- razlika između znanosti i inženjerstva → inženjerstvo se uz bolje razumijevanje svijeta bavi i njegovim mijenjanjem (**inherentno moralno motivirana aktivnost**)
- **inicijative za etičku regulaciju AI tehnologija**
 - **UNESCO 2021, Preporuka o etici umjetne inteligencije** → znanstvena istraživanja i etička analiza i evaluacija tehnologija upogonjenih s AI
 - **EK 2019, Etičke smjernice za pouzdanu umjetnu inteligenciju** → poštovanje ljudske autonomije, sprečavanje nastanka štete, pravednost, objašnjivost, posebna pažnja na ranjive skupine
 - **IEEE 2019, Etički usklađeni dizajn** → etička načela visoke razine koja vrijede za sve vrste autonomnih i inteligentnih sustava
- **generički etički izazovi:**
 - **sigurnost** (vs šteta)
 - **dvojna upotreba** – ograničavanje nenamjeravane upotrebe na tržištu (lijekovi)
 - **načelo predostrožnosti** – „bolje spriječiti nego liječiti“; teret dokaza treba ležati na zagovorniku aktivnosti, a ne na javnosti; proces istražuje puni raspon alternativa, mora biti otvoren, informiran i demokratičan
 - **problem maksimizatora spajalica** → jaka verzija
 - **problem dostavnog robota** → slaba verzija
 - **privatnost**
 - **odgovornost**
- **problem mnogih ruku (raspršivanja odgovornosti)** → kolektiv je moralno odgovoran, ali nijedan pojedinac iz kolektiva nije (slično učinku promatrača)

KLASIČNE ETIČKE TEORIJE

- ETIKA

- skup osobnih i društvenih vrijednosti, pravila... koje kolektivno upravljaju i pomažu prosuđivati o ispravnosti i pogrešnosti ljudskih postupaka
- sociološka, psihološka, religijska ili biološka pojava

- ETIKA

- filozofska disciplina koja se bavi moralom, utvrđivanjem razlike između ispravnog i pogrešnog djelovanja te teorijama koje nude kriterije za utvrđivanje te razlike
- znanost koja proučava moral

- OGRANCI ETIKE

- **DESKRIPTIVNA ETIKA** – opisivanje i objašnjavanje moralnog ponašanja (kako se ponašamo, a ne kako bi trebali)
- **METAETIKA** – istražuje pojmove i metode etike
 - **ontološki** - Postoje li objektivne vrijednosti?
 - **epistemološki** – Kako znamo da je nešto pogrešno ili ispravno?
 - **logički** - Jesu li moralni sudovi istiniti li neistiniti na isti način kao i znanstveni sudovi?
- **NORMATIVNA ETIKA** – opća moralna načela koja bi ljudi trebali prihvatiti
- **PRIMIJEJENA ETIKA** – rješavanje konkretnih moralnih problema (npr. pobačaj)

- KLASIČNE ETIČKE TEORIJE

○ ETIČKI RELATIVIZAM

- postupak je ispravan ako ga većina odobrava, a pogrešan ako ga većina ne odobrava

○ ETIČKI EGOIZAM 🤑

- moralno ispravno je ono ponašanje koje promiče moje vlastite, racionalno razmotrene, interese
- metafora nevidljive ruke, Adam Smith

○ KONTRAKTUALIZAM (UGOVORNI PRISTUP)

- moralno ispravno je ponašanje oko kojeg bi se sporazumjeli racionalni i za vlastitu dobrobit zainteresirani pojedinci
- Hobbes – pakt o nenapadanju, Rousseau – podvrgavanje općoj volji za ostvarivanje istinskog zajedničkog interesa
- **UTILITARIZAM**
 - moralna ispravnost i moralna pogrešnost postupaka ovisi isključivo o njihovim posljedicama
 - fleksibilan: nijedan postupak nije apsolutno zabranjen ili obvezujući
 - Sidgwick – nepristranost, svi ljudi jednako vrijedni iz gledišta svemira
 - **HEDONISTIČKI UTILITARIZAM – JEREMY BENTHAM**
 - **psihološki hedonizam** – svo djelovanje motivirano postizanjem ugone i izbjegavanjem boli
 - **etički hedonizam** – treba težiti intrinzičnim stanjima ugone i lišenosti boli
 - **načelo korisnosti** – ako uzrokuje ugonu, ispravno je; najveća sreća za najveći broj ljudi
 - **načelo nepristranosti** – svatko se računa jednom i nitko više od jednom
 - **račun sreće / hedonistički račun** – snaga, trajanje, izvjesnost, bliskost, plodnost, čistoća, opseg
 - **EUDAIMONISTIČKI UTILITARIZAM – JOHN STUART MILL**
 - **načelo korisnosti / načelo najveće sreće**
 - **načelo nepristranosti**
 - prigovor **filozofije za svinje** – intelektualno iznad tjelesnog
 - generalno prihvaćamo ugonu kojoj se priklanja više onih koji su obje iskusili
 - **UTILITARIZAM PRAVILA** – postupke procjenjivati ovisno jesu li u skladu s pravilima (moraju biti naučiva)
 - **UTILITARIZAM POSTUPKA** – svaki postupak procjenjivati pojedinačno uzimajući u obzir moguće posljedice

- prezahtjevan, prepopustljiv (scenarij tempirane bombe koja otkucava)
- **NEGATIVNI UTILITARIZAM** – najbolji postupak onaj koji čini najmanje štete (najbolje sve nas pobit' atomskom bombom – so Putin is right)
- **ANTINATALIZAM** – ako se rodiš nikad ti to neće biti korisno
- **DEONTOLOŠKA ETIKA (KANT)**
 - moralno ispravno ponašanje je ono koje možemo zamisliti kao opći zakon koji nije potaknut željama ili osjećajima
 - moralna vrijednost postupka ne ovisi o posljedicama (nekonsekvencijalizam)
 - moralni zakon važi za sva umna bića
 - postoje kategorička pravila koja se ne smiju kršiti (laganje, ubojstvo...)
 - djelovanje je moralno ako je autonomno (upravljanje ponašanjem na osnovi vlastitih umnih uvida)
 - **KATEGORIČKI IMPERATIV**
 - **FORMULA OPĆEG ZAKONA** – djeluj samo prema onoj maksimi kojom ujedno možeš htjeti da postane opći zakon
 - **FORMULA ZAKONA PRIRODE** – djeluj tako kao da bi maksima tvoga djelovanja tvojom voljom trebala postati opći zakon prirode
 - **FORMULA SVRHE O SEBI** – djeluj tako da čovječnost uvijek istodobno koristiš kao svrhu, nikada samo kao sredstvo
 - **problemi:** zabranjuje laž kojom spašavamo život, a dopušta **problem konzistentnog nacista**
- **ETIKA VRLINE**
- **etika dužnosti prima facie** – pluralistička deontologija -> dužnost vjernosti, nadoknade štete, zahvalnosti, pravednosti, dobročinstva, vlastitog poboljšanja, nenanošenja štete

ETIČKE POSTAVKE AUTONOMNIH VOZILA

- 5 razina automatizacije vozila
- problem odabira između dva zla, tko će snositi odgovornost u slučaju nesreće
- **etičke postavke niskih uloga** – regulacija potrošnje goriva, nanošenje štete imovini i životinjama, sudari pri vrlo malim brzinama...
- **etičke postavke visokih uloga** – sudari pri velikim brzinama
- **NAČELO TREBA PODRAZUMIJEVA MOŽE** – autonomna vozila mogu uočiti i hladne glave analizirati situaciju te optimizirati broj žrtava
- **problem tramvaja, dilema pješačkog mosta, problem tunela** (64% bi spasilo sebe), **problem kacige**
- **Izveštaj o automatiziranoj i umreženoj vožnji, 2017**
 - o ljudski život ispred svega, ali bez rasizma i bez žrtvovanja srana koje nisu uključene

UMJETNA INTELIGENCIJA I BIOMEDICINSKA ETIKA

- **BIOMEDICINSKA ETIKA** – dio primijenjene etika koji se bavi moralnim problemima i dilemama koje se javljaju u okvirima medicinske prakse i biomedicinskih istraživanja
- **EUTANAZIJA** – dobrovoljna, nedobrovoljna, aktivna (morfij), pasivna (obustava liječenja)
- **POBAČAJ** – konzervativno stajalište (pogrešno ubiti ljudski fetus jer je nedužno ljudsko biće), liberalno stajalište (pravo žene jer je pobačaj stvar privatnog morala, zločin bez žrtve, a zakonska zabrana ima loše posljedice)
- **SMRT**
 - o **kardiopulmonalna** – prestanak disanja i rada srca, uz aparat pacijent je živ, samo je moždano mrtav (wtf je ovaj predmet)
 - o **smrt višeg mozga / neokortikalna** – moždano deblo otežava disanje i rad srca, ali im je mozak toliko oštećen da im je svijest zauvijek izgubljena (vegetiraju)

- **smrt moždanog debla (cijelog mozga)** – mrtav čak i ako mu se umjetno održavaju kardiopulmonalne funkcije
- Hipokratova zakletva
- Ženevska zakletva 1948.
- Kodeks medicinske etike i deontologije Hrvatske liječničke komore
- **ČETIRI NAČELA BIOMEDICINSKE ETIKE**
 - **autonomija** – poštivanje odluka pacijenata
 - **neškodljivost**
 - **dobročinstvo**
 - **pravednost** – Vili Beroš 🐱📖
- **PATERNALIZAM** – liječnici mogu uskratiti informacije i obmanjivati pacijente radi njihova vlastitog dobra
- **INFORMIRANI PRISTANAK** – pojedinac pristaje na liječenje i provedbu istraživanja
- **PRIZIV SAVJESTI**
- **problemi:** problem moralne i zakonske odgovornosti, nedostatak znanja i vještina liječnika, stvaranje nerealnih očekivanja kod pacijenata, sukob načela (npr. sigurnost vs privatnost), pravedan pristup zdravstvenim uslugama

AUTONOMNI NAORUŽANI SUSTAVI I TEORIJA PRAVEDNOG RATA

- zašto? jeftinije, preciznije, bez priziva savjesti, manje ljudskih žrtava
- primjer iz grčke mitologije: Talos (div od bronce na Kreti)
- projekt Orcon (WWII) → navođena bomba koju kontroliraju golubovi, 3 leće koje projiciraju sliku mete na zaslonu, golubovi knjucali zaslon za ispravljanje putanje
- poluautonomni naoružani sustavi – SGR-A1 (prepoznaje glas), Goalkeeper CIWS, MQ-9 Reaper (Predator B)
- **TEORIJA PRAVEDNOG RATA** – tradicija promišljanja pod kojim uvjetima je moralno opravdano započeti rat i kako ga moralno opravdano voditi

- **PACIFIZAM** – rat je uvijek nemoralan jer uključuje uništavanje, sakaćenje i ubijanje
- **REALIZAM** – rat je ekstremno stanje u kojemu su na kocki osnovni nacionalni interesi ili opstanak narod,. to je nasilje u kojem ne vrijede moralna pravila
- **JUS AD BELLUM OGRANAK** – pravedan razlog, ispravna namjera, odluku o ratu donosi legitimna vlast, rat je zadnje rješenje, mora postojati dobra nada u uspjeh, zlo prouzročeno ratom mora biti razmjerno ostvarenim koristima
- **JUS IN BELLO OGRANAK** – zaštićenost neboraca, isto razmjernost
- **UČENJE O DVOSTRUKOM UČINKU**
 - učenje o dopustivosti postupka koji kao sporedni učinak postizanja nekog dobrog cilja uzrokuje zlo ili štetu
 - sporedni učinak ne smije biti namjeravan
- Millgramov eksperiment – cilj utvrditi koliko su ljudi spremni slijediti zapovijedi autoritativne ličnosti

<https://youtu.be/N6GNJcGVzQ8?feature=shared>